

Małgorzata DOMAGAŁA Interdyscyplinarna konferencja naukowa „Miasto starsze niż prasa”, Zielona Góra, 2–4 października 2023 roku

An Interdisciplinary Conference 'A City Older than the Press', Zielona Góra, 2–4 October 2023

W dniach 2–4 października 2023 r. w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Miasto starsze niż prasa”, zorganizowana przez WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze przy współpracy z Komisją Prasoznawczą Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie; Instytutem Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Zakładem Dziennikarstwa i Nauk o Mediach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Patronat honorowy nad wydarzeniem objęła Marszałek Województwa Lubuskiego Elżbieta Anna Polak.

Celem konferencji była analiza stanu i kierunków badań nad polską prasą oraz prezentacja obszarów badawczych współczesnych medioznawców. Zamierzano przedstawić oraz dokonać oceny obecnego stanu badań nad prasą regionalną, w szerszym ogólnopolskim kontekście przyjrzeć się przemianom związanym z prasą Ziemi Zachodnich po 1945 roku, zastanowić nad kierunkami, osiągnięciami oraz brakami współczesnych polskich badań prasoznawczych z uwzględnieniem uwarunkowań rozwoju i stanu współczesnego dziennikarstwa.

W konferencji transmitowanej online wzięło udział 58 osób oraz 19 prelegentów, którzy przedstawili 18 referatów. Każdego dnia z tej formy zdalnej przekazu korzystało ok. 20 osób. Obrady odbywały się w kilku blokach, każdy kończyła dyskusja dotycząca omawianych zagadnień.

2 października 2023 r.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał Dyrektor WiMBP im. Cypriana Norwida dr Andrzej Buck wraz z prof. dr hab. Grażyną Wroną z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Obrady zaszczyliło obecnością wielu znamienitych teoretyków i metodologów badań prasoznawczych reprezentujących różne ośrodki naukowe, naukowo-dydaktyczne i towarzystwa/ stowarzyszenia. Gościem honorowym był wybitny prasoznawca, literaturoznawca i historyk prasy prof. dr hab. Jerzy Jarowiecki, który zainaugurował konferencję wystąpieniem pt. *Z badań historyka prasy. Prasa we Lwowie w latach 1918–1945*. Podzielił się w nim swoimi badaniami w kontekście wydanej ostatnio książki¹, będącej kontynuacją opublikowanej w 2019 r. monografii pt. *Prasa we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*².

Jako drugi prelegent wystąpił dr hab. Władysław M. Kolasa, prof. UKEN, specjalista z zakresu bibliometrii, naukometrii i historii prasy. Zaprezentował temat *Tradycje i współczesność polskich czasopism medioznawczych*. W referacie składającym się z trzech części przedstawiony został rozwój polskich czasopism medioznawczych w latach 1945–2022, ilościowy oraz typologiczny zarys zmian. W części pierwszej prelegent omówił okres 1945–1995, w którym zaprezentował sylwetki oraz specyfikę tematyczną 18 czasopism. W części drugiej obejmującej lata 1996–2004 przeanalizował 11 tytułowych periodyków. W trzeciej części skupił się na analizie rynku w przedziale czasowym 2005–2022.

Drugi blok tematyczny rozpoczęło wystąpienie dr Bożeny Jaskowskiej z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie zatytułowane *Kierunki badań prasoznawczych w Polsce w świetle prac Komisji Prasoznawczej Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Krakowie oraz jej organu „Rocznika Historii Prasy Polskiej”*. Autorka przypomniała dzieje tytułowego periodyku, jego początki i rozwój, grono redakcyjne i profile autorów. Nakreśliła też kierunki badań z uwzględnieniem ogólnie obowiązującej periodyzacji prasy.

Następny referat zatytułowany *Aktualizacja czy nowe spojrzenie na znane fakty? Ludzie prasy w poselskich ławach Sejmu Ustawodawczego 1919–1922* wygłosiła prof. dr hab. Grażyna Wrona (bibliolog, prasoznawca, historyk prasy) reprezentująca Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Autorka omówiła drogę, która doprowadziła „ludzi prasy” (dziennikarze, wydawcy, redaktorzy, publicyści) do politycznego sukcesu, czyli uzyskania mandatu do Sejmu Ustawodawczego. Okazuje się, że podczas uroczystej inauguracji obrad 10 lutego 1919 roku w ławach poselskich zasiadło 231 reprezentantów zakwalifikowanych do grupy „ludzie prasy”, co stanowiło ok. 55% ogółu posłów.

¹ J. Jarowiecki, *Prasa we Lwowie w latach 1918–1945*, Warszawa – Zielona Góra 2022.

² J. Jarowiecki, *Prasa we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867–1918)*, Wrocław 2019.

W dalszej części debaty dr hab. Katarzyna Gajlewicz-Korab z Uniwersytetu Warszawskiego w wystąpieniu *Transparentność własności medialnej w Polsce. Badania porównawcze różnorodności mediów w Europie* zaprezentowała główne wnioski z I etapu badań europejskiego projektu The Euromedia Ownership Monitor dotyczące Polski. Celem projektu był monitoring transparentności mediów w krajach Unii Europejskiej.

Pierwszy dzień obrad zakończyła wystąpieniem prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (prasoznawca, bibliolog, medioznawca) z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Przedstawiła w nim rolę, jaką pełniło w czasie ukazywania się w Skandynawii *Pismo uchodźców politycznych 1968 roku — skandynawska „Kronika poświęcona sprawom polskim” 1971–1985*. Autorka, posługując się głównie metodą jakościowej analizy zawartości, zbadała 178 numerów miesięcznika, a następnie dwumiesięcznika. W księdze abstraktów podkreślono m.in., że „Badania wykazały, iż pismo pełniło w czasie ukazywania się na skandynawskim gruncie niebagatelną funkcję informacyjną, społeczno-polityczną, edukacyjną i kulturotwórczą, poruszając kwestie związane z polską historią, kulturą, bieżącym życiem politycznym, naukowym, społecznym i innymi obszarami funkcjonowania naszych rodaków, zarówno na emigracji, jak i w Polsce”.

3 października 2023 r.

Drugi dzień obrad rozpoczęło wystąpienie dr. hab. Krzysztofa Wasilewskiego, profesora Politechniki Koszalińskiej, który zaprezentował temat: *Polskie czasopiśmiennictwo regionalistyczne. Definicja, stan badań i metodologia*. W referacie dokonano analizy oraz oceny dotychczasowego stanu badań nad polskim czasopiśmiennictwem regionalistycznym. Podjęto próbę wypracowania wspólnej definicji dla tego zróżnicowanego segmentu prasy, zaproponowano nowe podejście metodologiczne.

Następnie prelegenci dr Sabina Kwiecień oraz mgr inż. Emanuel Studnicki z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie omówili zagadnienie dotyczące poszukiwań metodologicznych pt. *Odkrywanie prasoznawstwa, czyli czy w badaniach prasy regionalnej warto korzystać z analizy fraz kluczowych?* Przedstawili strategię badawczą nad prasą regionalną dotyczącą Krakowa z wykorzystaniem analizy fraz kluczowych.

Pierwszy blok tematyczny zakończyło wystąpienie dr. Przemysława Bartkowiaka z WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze na temat: *Lubuskie czasopisma regionalne w przestrzeni cyfrowej na przykładzie wybranych bibliotek cyfrowych — jako jeden z elementów warsztatu badawczego*. Podczas prezentacji mówca przedstawił wybrane tytuły czasopism regionalnych dotyczących województwa lubuskiego

w przestrzeni cyfrowej na przykładzie wybranych bibliotek cyfrowych jako potencjalnego elementu badawczego. Zaprezentował również niektóre działania dotyczące współtworzenia Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej oraz procesu digitalizacji zbiorów podejmowane przez WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

Kolejny blok tematyczny rozpoczęło wystąpienie prof. dr hab. Bożeny Koredczuk z Uniwersytetu Wrocławskiego zatytułowane: „*Nauka i Sztuka*” (październik 1945 – czerwiec 1948) jako narzędzie propagowania wiedzy o Ziemiach Zachodnich i kulturze regionalnej. Jak podaje autorka, miesięcznik „*Nauka i Sztuka*” wychodził w latach 1945–1948 i był pierwszym powojennym polskim czasopismem naukowym wydawanym na Ziemiach Zachodnich. W wystąpieniu prelegentka omówiła zawartość treściową oraz dokonała analizy formalnej czasopisma. Przedstawiła rolę periodyku w kreowaniu historycznej świadomości indywidualnej i zbiorowej czytelników, szczególnie repatriantów ze Wschodu i przesiedleńców z Polski Centralnej.

Dr Katarzyna Wodniak z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy wystąpiła z referatem *Ziemie Zachodnie w prozie tygodnika „Przyjaciółka” w latach Polski Ludowej*. W Polsce Ludowej czasopismo „*Przyjaciółka*” było najbardziej popularnym tytułem prasowym, adresowanym do najszerszych kręgów odbiorczych. W obszarze jego zainteresowań znajdowała reprezentację również tematyka Ziemi Zachodnich. W referacie przedstawiono formalną oraz treściową analizę zgromadzonego materiału.

Autorką trzeciego referatu zatytułowanego *Komunikacja i informacja w mieście wyzwolonym — zastępcze lub uzupełniające formy prasy we Wrocławiu w roku 1945/1946* w drugim bloku tematycznym była dr hab. Aneta Firlej-Buzon, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego. Referat miał na celu „przedstawienie znaczenia druków ulotnych i okolicznościowych wydawanych we Wrocławiu w roku 1945/46 w procesie rozpowszechniania informacji, w szczególności określenie nadawców komunikatów, treści o najwyższym dla osiedlających się priorytecie oraz wyodrębnienie typów druków najpowszechniej wykorzystywanych w celach informacyjnych”.

Ostatni blok tematyczny w drugim dniu konferencji otworzyło wystąpienie dr hab. Agnieszki Cieślikowej, prof. Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, na temat *Ziemia lubuska w prasie krakowskiej. Publikacje Mieczysława Turskiego z lat 1958–1965*. Referat dotyczył krakowskiej publicystyki znanego zielonogórskiego dziennikarza Mieczysława Turskiego, poświęconej Ziemi Lubuskiej.

Następne wystąpienie dotyczyło najstarszego czasopisma ukazującego się w przedwojennej Zielonej Górze, którego początki datuje się na 2 lipca 1825 roku. Dr Grzegorz Biszczyński reprezentujący Lubuskie Towarzystwo Naukowe wygłosił na jego temat referat pt. „*Grünberger Wochenblatt*” — *czasopismo miasta i regionu. Rys historyczny*. W abstrakcie można było przeczytać m.in., że „Czasopismo z małego miasta »na wschodzie Niemiec« stało się najbardziej poczytnym tytułem prasowym regionu, wspierającym w trudnych momentach historii, przekazującym

najważniejsze informacje nie tylko z miasta, najbliższych okolic, ale także świata, będąc niejako oknem na świat”.

Wizerunek kobiety w prasie lokalnej w latach 1951–1956 na przykładzie „Gazety Zielonogórskiej” to tytuł wystąpienia dr Jolanty Skierskiej z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Autorka przedstawiła w nim, jak na łamach omawianej gazety kreowany był nowy społeczny wizerunek kobiet.

Ostatnie wystąpienie drugiego dnia konferencji poświęcono tematowi *Zielonogórska Scena Lalkowa w świetle lokalnej prasy. Rys historyczny*. Autor referatu dr Piotr Prusinowski z Lubuskiego Teatru w Zielonej Górze prześledził dzieje zielonogórskiej Sceny Lalkowej przez pryzmat tego, co w ciągu lat pisali na jej temat lokalni dziennikarze.

4 października 2023 r.

Ostatni dzień konferencji rozpoczęło wystąpienie dr. Andrzeja Bucka, dyrektora WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze. Zebrani wysłuchali referatu *Nurty i aktualny stan badań nad prasą lubuską (po roku 1945)*, w którym zaprezentowano m.in. publikacje poświęcone prasie lubuskiej.

Konferencję zwieńczyło wystąpienie dr. hab. Leszka Zinkowa, profesora Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk, zatytułowane *Starożytny Bliski Wschód w prasie polskiej XIX i początkach XX wieku*. Autor przestawił, na podstawie wyników badań własnych, recepcję starożytnego Orientu (Egipt, Lewant, Mezopotamia) w czasopiśmiennictwie polskim wskazanego okresu. Nakreślił również kierunki oraz perspektywy dalszych badań.

Ostatnim punktem konferencji był panel dyskusyjny dotyczący sztucznej inteligencji *Dokąd zmierzamy? Sztuczna inteligencja i media*. Dyskusję poprzedził wstęp przygotowany przez dr Bożenę Jaskowską, wnikliwą obserwatorkę zachodzących zmian technologicznych. Podzieliła się ona refleksjami odnośnie do sztucznej inteligencji, przedstawiła związane z nią możliwości, wyzwania i kontrowersje dotyczące m.in. wkraczania w sfery zarezerwowane do tej pory dla człowieka, jak np. sztuka, kreatywność, czy piśmiennictwo literackie.

Podsumowania konferencji dokonali prof. dr hab. Grażyna Wrona z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz Dyrektor WiMBP im. Cypriana Norwida, dr Andrzej Buck.

Zaprezentowane tematy pod względem geograficznym skupiały się zarówno na kwestiach ogólnokrajowych, jak i regionalnych/ regionalistycznych, które w dużej mierze dominowały. Były to zagadnienia przekrojowe, monografie czasopism, tematy obecne na łamach prasy czy też teksty wskazujące na pewne kierunki badań. Poruszano kwestie metodologiczne, terminologiczne, typologiczne.

W końcowych słowach podsumowania prof. Grażyna Wrona stwierdziła, że konferencje w komunikacji naukowej klasyfikowane są jako nieformalne sposoby przepływu informacji, ale zapewne jedne z najbardziej efektywnych.

W imieniu organizatorów podziękowano autorom wystąpień/ wykładów. Szczególnym zaszczytem było goszczenie prof. dr. hab. Jerzego Jarowieckiego, niekwestionowanego autorytetu naukowego w dziedzinie prasoznawstwa.

Wystąpienia konferencyjne spotkały się z dużym zainteresowaniem uczestników. Ożywiona i merytoryczna dyskusja przyniosła bezcenne refleksje, które bez wątpienia staną się przyczynkiem kolejnych naukowych debat i inicjatyw badawczych.

Konferencji towarzyszyły liczne wydarzenia. Na szczególną uwagę zasługują: zwiedzanie Muzeum Ilustracji Książkowej oraz wizyta w Muzeum Ziemi Lubuskiej. Konferencja jest udostępniona w serwisie YouTube (konferencja.norwid.net.pl).